Nikolai Vasilievici Gogol

Nevski Prospekt

Nimic nu-i mai frumos, la Petersburg cel puțin, decât Nevski Prospekt; pentru Petersburg, el înseamnă totul. Prin câte oare nu străluceşte frumusețea asta de stradă a capitalei noastre! Ştiu că nici pentru toate bogățiile din lume nu l-ar da niciunul dintre palizii ei funcționari. Şi Nevski Prospekt nu-l încântă numai pe cel ce are douăzeci şi cinci de ani, mustăți frumoase şi surtuc minunat cusut, dar şi pe acela în a cărui barbă încep să iasă fire albe şi are craniul lucios ca o tavă de argint. Dar cucoanele! O, cucoanelor le place Nevski Prospekt încă şi mai mult! Dar cui nu-i place? E de-ajuns să ieşi pe Nevski Prospekt, şi-ți şi vine să te plimbi. Chiar dacă ai vreun interes ori vreo treabă urgentă, odată ajuns aici, uiți de toate. E unicul loc unde oamenii vin numai aşa, fără să-i mâie interesul sau mercantilismul de care e cuprins Petersburgul. Omul întâlnit pe Nevski Prospekt pare mai puțin egoist decât cel întâlnit pe Morskaia, Gorohovaia, Liteinaia, Meşcianskaia ori pe alte străzi, şi care fie că umblă pe jos, fie că aleargă cu birja ori cu careta, are zugrăvită pe față lăcomia, zgârcenia sau interesul. Nevski Prospekt este locul de întâlnire al întregii societăți din Petersburg. Unul care stă în cartierul Petersburg sau Vâborg, şi nu şi-a văzut de câțiva ani prietenul din Peski ori dela bariera Moscovei, poate fi sigur că-l va întâlni aici. Niciun anuar de adrese, niciun birou de informații nu-ți va da lămuriri mai exacte ca Nevski Prospekt. Atotputernicul Nevski Prospekt! Singura distracție a Petersburgului atât de sărac în petreceri! Ce curat i s-au

măturat trotuarele, şi, doamne! câte picioare şi-au lăsat urmele pe ele! Şi ciubota grosolană şi murdară a soldatului rezervist, sub a cărei greutate parcă şi granitul crapă; şi ghetuța-miniatură, uşoară ca fumul, a cuconiței tinere care-şi întoarce căpşorul spre vitrinele strălucitoare, cum se întoarce floarea soarelui către soare; şi sabia zăngănitoare a praporcicului[1] plin de nădejdi, care lasă pe trotuar o zgârietură adâncă, tot ce e pe Nevski Prospekt exprimă când puterea forței, când puterea slăbiciunii. Cu ce iuțeală se desfăşoară fantastica panoramă, într-o singură zi! Câte schimbări nu suferă în douăzeci şi patru de ore! Să începem cu dimineața, când tot Petersburgul miroase a pâine caldă abia scoasă din cuptor şi-i plin de acele bătrâne în rochii şi pelerine zdrențuroase, care ațin calea trecătorilor milostivi sau năvălesc în biserică. La ora aceea Nevski Prospekt e pustiu: proprietarii trupeşi ai magazinelor şi vânzătorii dorm încă în cămăşile lor de olandă, sau îşi săpunesc nobilul obraz ori îşi beau cafeaua. Cerşetorii s-adună la uşile cofetăriilor; somnoros, Ganymede, care ieri zbura ca o muscă, împărțind ceşti de ciocolată, iese acum fără cravată, cu mătura în mână, aruncându-le pateuri vechi şi alte resturi. Pe străzi, umblă forfota norodul truditor; câteodată vezi mujici mergând zoriți la lucru, cu ciubotele aşa de murdare de var, încât nici apa canalului Ekaterininski, vestită prin curățenia ei, nu le-ar putea spăla. La ora aceasta, cucoanele ar face bine să nu se plimbe, pentru că oamenilor din popor le place să spună cuvinte tari, pe care de bună seamă cucoanele nu le aud nici la teatru! Vezi câteodată un funcționar somnoros trecând cu geanta la subțioară, dacă drumul spre instituția lui trece prin Nevski Prospekt. Se poate afirma cu toată hotărârea că în timpul acesta, adică până la ora douăsprezece, Nevski Prospekt nu reprezintă pentru nimeni un scop, ci un mijloc: treptat, se umple de o lume cu grijile, ocupațiile şi necazurile ei, de o lume care nu se gândeşte deloc la el. Mujicul vorbeşte despre zece copeici sau şapte groşi, bătrânele şi bătrânii dau din mâini sau vorbesc singuri, uneori cu gesturi foarte

elocvente, dar nimeni nu-i ascultă şi nimeni nu râde de ei, afară de băieții în halate pestrițe, care trec ca fulgerul pe Nevski Prospekt, ducând în mâini clondire goale sau cizme noi. În timpul acesta, nu te ia nimeni în seamă cum eşti îmbrăcat: poți purta şi şapcă în loc de pălărie, şi gulerul să ți se vadă cât de tare peste cravată.

La orele douăsprezece, Nevski Prospekt începe să fie invadat de preceptori de toate națiile, care însoțesc copii cu guleraşe de batist. *Jones-ii* englezi şi *Cocq-ii* francezi, mergând la braț cu copiii încredințați grijii lor părinteşti, le explică, cu o cuviincioasă seriozitate, că magazinele au firme, ca să putem şti ce anume articole se găsesc înăuntru de vânzare. Guvernantele, miss-ele palide şi slavele roze, calcă impunător în urma fetişcanelor subțirele şi vioaie, poruncindu-le ba să-şi ridice umărul, ba să se țină mai drept. Într-un cuvânt, la vremea asta, Nevski Prospekt e un Nevski Prospekt pedagogic. Cu cât ne apropiem de ora două, cu atât scade şi numărul preceptorilor, al pedagogilor şi al copiilor, în sfârşit, locul copiilor este luat de distinşii lor tați care îşi duc la braț consoartele nervoase, în rochii pestrițe. Treptat-treptat, la societatea lor se adaugă toți cei care şi-au sfârşit importantele ocupații casnice, adică au discutat cu medicul despre vreme, despre un mic coş apărut pe nas, s-au interesat de sănătatea cailor şi a copiilor, care dealtfel sunt plini de talente; au citit anunțurile din gazete sau vreun articol important cu privire la cei sosiți sau plecați; în sfârşit, au băut câte o ceaşcă de cafea sau de ceai. La aceştia se adaugă apoi cei care au o soartă demnă de invidiat, fiind posesori ai binecuvântatului titlu de funcționari cu însărcinări speciale şi cei cu slujbă la ministerul de externe, care se disting prin manierele şi îndeletnicirile lor nobile. Doamne, ce slujbe şi ocupații minunate sunt pe lume! Cum înalță ele sufletul şi cum îl desfată! Dar vai! Eu n-am slujbă şi-s lipsit de plăcerea de a cunoaşte purtarea fină a şefilor. Tot ce întâlneşti pe Nevski Prospekt e plin de bună-cuviință; bărbați cu mâinile în buzunarele redingotelor lungi, femei cu pălării, în jachete de

atlaz roz, alb şi bleu-pal. Veți întâlni aici favoriți unici în felul lor, aranjați sub cravate cu o artă neînchipuită, favoriți ca mătasea sau catifeaua, negri ca zibelina sau cărbunele – dar vai, favoriții aceştia aparțin numai Ministerului de externe! Pe slujitorii de la celelalte ministere, providența i-a lipsit de favoriți negri, aşa că-s obligați, spre marea lor neplăcere, să-i poarte aşa roşcați cum sunt. Veți întâlni aici mustăți minunate, pe care nu le-ar putea zugrăvi nicio pană, niciun penel; mustăți cărora li s-au închinat anii cei mai frumoşi din viață, mustăți care zi şi noapte sunt obiectul unor atenții îndelungate; mustăți pe care s-au turnat cele mai sublime parfumuri; mustăți unse cu pomezile cele mai scumpe şi mai rare; mustăți răsucite în timpul nopții pe hârtie velină; mustăți de care cei ce le poartă sunt legați sufleteşte în modul cel mai duios şi pentru care toți trecătorii îi invidiază. Mii de pălării de toate felurile, mii de rochii, mii de fişiuri multicolore, fine, de care posesoarele lor se simt strâns legate, uneori chiar timp de două zile întregi, orbesc pe oricine trece pe Nevski Prospekt. S-ar părea că o mare întreagă de fluturi, ridicați deodată de pe lujere, se revarsă, asemeni unui nor strălucitor, peste bondarii negri de sex masculin. Veți întâlni aici talii pe care nici nu le-ați visat vreodată: subțirele, înguste, cât un gât de sticlă şi în fața cărora vă veți da respectuos la o parte ca un cumva din nebăgare de seamă să le atingeți cu cotul dumneavoastră nepoliticos; inima vă va fi cuprinsă de teamă ca nu cumva să frângeți, fie şi cu o răsuflare, această minunată creație a naturii şi a artei. Dar ce mâneci veți întâlni pe Nevski Prospekt! Ah, ce splendoare! Parcă-s nişte baloane, încât ai putea crede că doamna respectivă s-ar ridica deodată în aer, dacă bărbatul n-ar ține-o la braț; căci a ridica în aer o cucoană, e tot aşa de plăcut şi de uşor ca şi cum ai ridica o cupă de şampanie la gură. Nicăieri nu se salută aşa de politicos şi de natural ca pe Nevski Prospekt! Veți întâlni pe aici zâmbete unice, adevărate culmi ale artei; uneori veți întâlni un zâmbet, încât vă veți topi de plăcere, nu altceva; alteori, un zâmbet în fața căruia vă veți

simți mic de tot şi vă veți pleca fruntea, iar alteori, în schimb, un zâmbet în fața căruia vă veți simți mai sus decât fleşa de pe clădirea amiralității – şi vă veți înălța capul... Veți auzi aici discutându-se despre concerte, despre vreme, în limba cea mai aleasă şi cu sentimentul demnității. Veți întâlni caractere şi fenomene de nepătruns. Creatorule! Ce firi ciudate întâlneşti pe Nevski Prospekt! Există un soi de oameni care, dacă te întâlnesc, trebuie să-ți privească numaidecât cizmele; iar după ce ai trecut, întorc capul să-ți vadă croiala hainelor. Nu pot înțelege nici până azi de ce fac acest lucru. La început, credeam că-s cizmari; dar nu, cea mai mare parte dintre ei au slujbe la diferite instituții, mulți pot scrie rapoarte admirabile de la o instituție de stat la alta, sau sunt oameni care se ocupă cu plimbările, cu cititul gazetelor prin cofetării; într-un cuvânt, cea mai mare parte din ei sunt oameni onorabili.

În binecuvântatul răstimp dintre două şi trei după amiază, când pe Nevski Prospekt umblă capitala toată, se desfăşoară cea mai de seamă expoziție a tot ce produce mai bun ființa omenească. Unul îşi arată haina luxoasă, cu cea mai bună blană de castor; altul un minunat nas grecesc; al treilea, nişte favoriți neîntrecuți; a patra, o frumoasă pereche de ochişori şi o pălărie minunată; al cincilea, un inel cu talisman pe degetu-i mic şi elegant; a şasea, un picioruş cu o ghetuță fermecătoare; al şaptelea, o cravată care stârneşte uimirea; al optulea, nişte mustăți uluitoare. Cum bate ora trei, expoziția ia sfârşit şi lumea începe să se rărească. De la ora trei încolo, o nouă schimbare, pe Nevski Prospekt apare deodată primăvara; întregul Nevski Prospekt se umple atunci de funcționarii în uniforme verzi; flămânzi, consilierii titulari, consilierii de curte şi consilierii de toate celelalte categorii, se silesc din răsputeri să-şi iuțească pasul. Tinerii registratori de colegiu, şi secretarii guberniali şi de colegiu, se grăbesc să folosească timpul, spre a se plimba pe Nevski Prospekt ca şi cum ar vrea să arate că n-au stat la slujbă şase ceasuri, fără întrerupere. Numai bătrânii secretari de colegiu şi consilierii titulari şi de curte merg repede, cu capul în pământ, căci lor

nu le arde să se uite la trecători; grijile nu i-au părăsit încă – iar în capul lor e o babilonie şi o arhivă întreagă de lucrări începute şi neterminate. Multă vreme, în loc de firme ei văd dosarul cu hârtii, sau fața bucălată a şefului de cabinet.

La ora patru, Nevski Prospekt e pustiu, şi e foarte puțin probabil că vei mai întâlni măcar un singur funcționar; tot ce mai poți întâlni e câte o croitoreasă trecând în grabă strada, în mână cu o cutie; o biată victimă, a vreunui grefier filantrop care i-a făcut vânt, lăsând-o numai într-un palton de dimie; vreun original sosit de curând, pentru care toate ceasurile sunt la fel; vreo englezoaică lungă şi deşirată cu poşetă şi cu carte; vreun breslaş, un rus cu barba rară într-un surtuc de bumbac cu talia înaltă şi trăind de azi pe mâine, calcă respectuos pe trotuar, bălăbănindu-şi tot trupul, şi mâinile, şi picioarele, şi capul; uneori vreun meseriaş mărunt; încolo nu mai întâlneşti pe Nevski Prospekt pe nimeni.

Nevski Prospekt învie şi se însuflețeşte îndată ce întunericul se aşterne peste clădiri şi străzi, când caraula, acoperindu-se cu rogojina, se urcă pe scară ca s-aprindă felinarul şi când în ferestruicile joase ale magazinelor apar gravuri care nu îndrăznesc să apară în plină zi. E ora misterelor, sub lumina ademenitoare şi minunată a felinarelor. Întâlneşti atunci foarte mulți tineri, cea mai mare parte neînsurați, în haine şi mantale călduroase. La vremea asta, toți parcă au un țel, sau mai curând ceva ce aminteşte un țel, ceva extrem de nedefinit; paşii tuturor devin mai grăbiți şi foarte neregulați. Pe caldarâm şi pe ziduri apar umbre lungi, ale căror capete aproape că ating podul Polițeiski. Tinerii registratori şi secretari guberniali şi de colegiu se plimbă mult timp; dar majoritatea bătrânilor registratori de colegiu, a consilierilor titulari şi de curte, stau acasă, fie pentru că sunt căsătoriți, fie din cauza meselor foarte bune pe care le pregătesc bucătăresele lor nemțoaice.

Pe Nevski Prospekt îi veți întâlni pe bătrânii respectabili, care la ora două se plimbau tot aici cu un aer atât de grav şi cu o extraordinară noblețe; îi veți vedea pe bătrânii aceştia, ca

şi pe tinerii impiegaţi, alergând să se uite pe sub pălăria vreunei doamne, zărite încă de departe, ai cărei obraji şi buze groase sulemenite zdravăn, trezesc admiraţia multora; dar mai mult decât la toţi, le plac vânzătorilor, breslaşilor şi negustorilor, care se plimbă în surtucuri nemţeşti în grupuri mari şi de obicei la braţ.

— Stai! – rosti într-o seară la această oră locotenentul Pirogov, trăgându-l de mânecă pe tânărul în frac şi pelerină, care mergea cu dânsul, – ai văzut-o?

— Am văzut-o! E minunată, leit Bianca lui Perugino.

— Despre cine vorbeşti?

— Despre ea! Despre aceea cu părul negru! Ce ochi, doamne! Ce ochi! Totul e minunat la dânsa: ţinuta, conturul, ovalul feţei…

— Eu mă gândeam la blonda din urma ei… De ce nu te duci după brunetă, dacă ţi-a plăcut aşa de tare?

— O, cum se poate… – strigă tânărul în frac, înroşindu-se; crezi că-i dintr-acelea care umblă seara pe Nevski Prospekt? Trebuie să fie o doamnă din înalta societate – adăugă oftând. – Numai pelerina de pe ea face vreo optzeci de ruble!

— Prostule! – îi răspunse Pirogov, împingându-l cu de-a sila într-acolo unde se vedea fluturând pelerina ţipătoare; – du-te, prostănacule! Nu pierde ocazia! Eu mă iau după blonda!…

Şi cei doi prieteni se despărţiră.

„Vă ştim noi pe toate!” îşi spunea Pirogov, cu un zâmbet de mulţumire şi încredere în sine, convins că nu există frumuseţe să-i poată rezista.

Tânărul cu pelerină şi frac, cu pas sfios şi nesigur, trecu de partea cealaltă, unde flutura în depărtare pelerina pestriţă, aruncând reflexe vii pe măsură ce se apropia de lumina felinarului, şi întunecându-se îndată ce se îndepărta de el. Tânărului îi bătea inima şi grăbea pasul fără să vrea; nici nu îndrăznea să creadă că ar avea vreun drept la atenţia frumoasei care parcă plutea în depărtare, şi cu atât mai puţin putea admite gândul murdar la care făcuse aluzie

locotenentul Pirogov. Nu voia altceva decât să vadă casa unde locuia făptura aceea frumoasă, căzută parcă pe Nevski Prospekt de-a dreptul din cer şi care desigur îşi va lua iarăşi zborul cine ştie unde… Şi tânărul mergea acum aşa de repede, încât mereu se izbea de câte un domn grav, cu favoriţi cărunţi, silindu-l să coboare de pe trotuar. Tânărul acesta făcea parte din acea categorie de oameni care la noi constituie un fenomen destul de ciudat, oameni care pot fi socotiţi cetăţeni ai Petersburgului, în măsura în care un chip văzut în vis ţine de realitate. E o tagmă cu totul aparte, neobişnuită în oraşul acesta, unde toţi locuitorii sunt sau funcţionari, sau negustori, sau meşteşugari nemţi. Tânărul acesta era un pictor! O apariţie ciudată, nu? Un pictor în Petersburg! Un pictor pe pământul zăpezilor, un pictor în ţara finilor, unde totul e umed, drept, neted, palid, cenuşiu şi ceţos. Pictorii aceştia nu seamănă deloc cu pictorii italieni, mândri şi înflăcăraţi ca Italia şi cerul ei – ci, contrar acestora, cea mai mare parte dintre ei sunt oameni buni, blânzi, ruşinoşi, fără griji, care-şi iubesc arta în tăcere, beau ceaiul cu vreo doi prieteni într-o odăiţă şi discută cu simplitate despre obiectul admiraţiei lor, fără a năzui la mai mult; ei cheamă mereu la dânşii câte o bătrână cerşetoare şi o pun să pozeze câte şase ceasuri la rând, pentru a-i transpune pe pânză figura jalnică şi inexpresivă; pictează perspectiva odăii unde se găsesc tot felul de nimicuri de-ale pictorilor: mâini *şi* picioare de ghips devenite cafenii din pricina colbului şi a vremii, şevalete rupte, palete răsturnate, un amic cântând din ghitară, pereţi mânjiţi cu vopsele, o fereastră deschisă prin care se vede Neva palidă, cu nişte bieţi pescari în cămăşi roşii. Toate picturile lor au un colorit turbure, cenuşiu, pecetea de neşters a Nordului. Cu toate acestea, ei lucrează cu o adevărată patimă; deseori aceşti oameni ascund reale talente; iar dacă i-ar învălui numai odată aerul proaspăt al Italiei, s-ar dezvolta în voie, viguros, strălucitor, asemeni unor plante scoase din odaie la aer curat. Mai toţi sunt timizi; la vederea unei decoraţii sau a unui epolet impunător îşi pierd firea aşa de

tare, încât fără să vrea, scad prețul tablourilor. Uneori le place să se îmbrace elegant; iar eleganța pare aşa de nepotrivită cu ei, ca un petec pe o haină nouă. Veți vedea câteodată la ei un frac superb şi pe deasupra o pelerină murdară, o vestă scumpă de catifea şi un surtuc pătat de vopsele. Şi tot aşa veți vedea câteodată pe un peisaj neterminat, o nimfă desenată cu capul în jos – pe care pictorul negăsind alt loc, a schițat-o pe fondul mânjit al unei opere mai vechi pictată cândva cu plăcere. Niciodată n-o să vi se uite drept în ochi; iar dacă au să vă privească, o vor face cu o căutătură tulbure şi nedesluşită; nu vă vor străpunge cu privirea de uliu a unui cercetător sau cu privirea mândră de şoim a ofițerului de cavalerie; asta din pricină că în timp ce se uită la trăsăturile tale se gândesc de fapt la trăsăturile vreunui Hercule[2] de ghips din camera lor de-acasă; ori îşi închipuie vreun tablou pe care au de gând să-l lucreze de aci înainte; din cauza asta, adesea răspund confuz, iar alteori răspund aiurea şi cu cât lucrurile li se amestecă mai mult în cap, cu atât devin mai timizi. Din această categorie de oameni făcea parte şi tânărul pictor Piskariov, eroul povestirii noastre: ruşinos, timid, dar purtând în suflet scânteia sentimentului, gata să devină flacără, în condiții prielnice. Iată-l grăbindu-se, cuprins de un fior tainic, către ținta care l-a impresionat atât de mult, încât se miră el singur de îndrăzneala lui. Ființa necunoscută, care i se întipărise în ochi, în gând, în simțuri, întoarse deodată capul şi se uită la dânsul. Doamne, ce trăsături dumnezeieşti! Ce orbitor de albă şi de minunată frunte, umbrită de un păr frumos ca piatra de agată! Părul acesta, unduind în bucle fermecătoare îi atingea obrajii proaspeți şi gingaş, rumeniți de frigul serii. Ținea buzele strânse de parcă ferecase cu ele cele mai minunate visuri. Tot ce rămâne din amintirile copilăriei, toate visările şi închipuirile inspirate de lumina candelei, toate păreau a se fi contopit şi se răsfrângeau acum pe buzele ei armonioase! Ea îl privi – şi lui îi tresaltă inima; îl privi aspru, indignată parcă, pentru că a urmărit-o atât de obraznic; dar până şi mânia era fermecătoare pe fața ei nespus de

frumoasă. Cuprins de timiditate şi ruşine, el se opri, uitându-se în pământ; dar cum să piardă o făptură atât de dumnezeeascã şi să nu ştie măcar locul sfânt unde a pogorât acest divin oaspe? Cu aceste gânduri, visătorul tânăr se hotărî s-o urmărească mai departe. Ca să nu-l observe, lăsă între ei o oarecare distanţă; dar în timp ce privea nepăsător în toate părţile şi cerceta firmele, n-o slăbea din ochi. Trecătorii începură să se rărească; strada se liniştea; frumoasa întoarse capul şi lui i se păru că desluşeşte pe buzele ei un zâmbet. Se cutremură, nu-şi crezu ochilor. Nu! Poate că lumina înşelătoare a felinarului dăduse feţei ei acea părere de zâmbet; sau poate îşi băteau joc de dânsul propriile visuri! Suflarea i se înecă în piept; trupul întreg i se cutremură; simţurile i se aprinseră, şi un fel de negură îi plutea pe dinaintea ochilor, trotuarul îi fugea de sub picioare; cupeurile cu cai în goană parcă stăteau pe loc; podul părea că se lungeşte şi se frânge drept la mijlocul bolţii; casele parcă erau cu acoperişurile în jos; chioşcul parcă venea spre el; alebarda sentinelei întocmai ca literele cele aurite şi foarfecă de pe una din firme îi frigeau parcă genele cu scânteierile lor. Toate acestea fuseseră produse de o singură privire şi de o întoarcere a unui căpşor frumos. Mergea în neştire pe urmele uşoare ale frumoaselor picioruşe, fără s-audă, fără să vadă, fără să simtă ceva, silindu-se să-şi modereze iuţeala pasului, care-şi potrivea ritmul după bătăile inimii. Câteodată îl cuprindea îndoiala: arătase faţa ei într-adevăr bunăvoinţă? Se oprea o clipă; dar bătăile inimii, o putere de neînfrânt, o nelinişte a tuturor simţurilor, îl împingeau înainte. Nici nu-şi dădu seama când i se ivi în faţă o casă cu trei caturi; toate cele patru rânduri de geamuri luminate îl priviră deodată, iar balustrada de fier de la intrare i se împotrivi cu o izbitură puternică. Văzu cum necunoscuta întoarce capul spre dânsul din plin zbor pe scară şi punându-şi un deget pe buze îi face semn s-o urmeze. Lui îi tremurau genunchii; i se înflăcăraseră gândurile şi simţămintele; fulgerul bucuriei îi străpunse inima cu tăişul lui dureros. Nu! Nu mai era o iluzie!

Doamne, câtă fericire într-o singură clipă! Ce minunată viață trăia în două minute!

Dar oare nu sunt toate astea un vis? Oare într-adevăr m-am apropiat de locuința aceleia pe care o credeam o fericire de neatins şi pentru a cărei privire eram gata să-mi dau viața? Ea e aceea care-mi arată atâta bunăvoință şi atenție? Piskariov zbură pe scară, fără niciun gând pământesc; nu cuprins de flacăra unei patimi trupeşti, ci curat şi nevinovat ca un tânăr neprihănit care mai vibrează cu gândul la o iubire nedefinită şi spirituală. Şi ceea ce ar fi provocat într-un om desfrânat gânduri îndrăznețe, acest lucru dimpotrivă înălța şi mai mult pe acelea ale lui Piskariov, le făcea şi mai curate. Încrederea arătată de frumoasa şi plăpânda făptură îl îndemnă să-şi impună un aspru jurământ de cavaler medieval, jurământul de a-i îndeplini toate poruncile, asemeni unui rob. Voia ca aceste porunci să fie cât mai grele pentru ca îndeplinirea lor să-i ceară o şi mai mare sforțare. Nu se îndoia defel că o întâmplare tainică şi totodată importantă o hotărâse pe necunoscută să aibă încredere în el; de bună seamă că i se vor cere servicii importante; şi simțea în el putere şi hotărâre pentru orice. Gândurile lui repezi urcau în spirală, ca scara.

— Fiți atent! – răsună glasul ei ca o harpă şi el simți un fior prin tot trupul.

Sus, în întuneric, la al treilea cat, necunoscuta bătu într-o uşă şi intrară amândoi. Îi întâmpină cu o lumânare în mână, o femeie destul de plăcută la înfățişare; ea îl privi însă pe Piskariov aşa de ciudat şi de obraznic încât el, fără să vrea îşi plecă ochii. Intrară în odaie.

În încăpere trei femei stăteau în diferite locuri; una făcea pasențe, alta cânta cu două degete la pian o biată parodie a unei vechi poloneze, iar a treia sta la oglindă şi-şi pieptăna parul lung – fără a se gândi măcar că trebuie să-şi întrerupă toaleta la intrarea unei persoane necunoscute. Peste tot domnea o dezordine neplăcută, cum se poate întâlni numai în camera unui celibatar neglijent. Mobila, destul de bună, era plină de praf; prin colțurile tavanului de stuc, păianjenii îşi

țesuseră pânza; prin uşa întredeschisă ce dădea în altă cameră, se zărea lustrul unei cizme cu pinteni şi vipuşca roşie a unei uniforme; un glas puternic de bărbat şi un râs de femeie răsunau acolo fără nicio jenă.

Doamne, unde nimerise Piskariov! La început, nu-şi putea crede ochilor; prinse a privi mai cu atenție lucrurile din cameră; dar pereții goi şi ferestrele fără perdele nu arătau deloc că s-ar fi aflat acolo o gospodină harnică; iar femeile acelea erau nişte creaturi respingătoare cu fețele trecute, istovite; una i se aşeză drept în față, şi-l examina calm aşa cum examinezi pata de pe haina altuia; toate l-au convins îndată că nimerise într-un loc dezgustător, unde se cuibărise desfrâul jalnic, produs de falsa cultură şi de îngrozitoarea aglomerație a capitalei; loc unde omul batjocoreşte, profanează şi sugrumă tot ce înfrumusețează viața, tot ce are ea mai sfânt şi mai curat, unde femeia – această podoabă a lumii, coroana creației – se schimbă într-o ființă ciudată, ambiguă, îşi pierde, odată cu curățenia sufletească, toată feminitatea, îşi însuşeşte în chip respingător, apucăturile şi obrăznicia bărbatului, şi încetează de a mai fi făptura slabă, minunată şi atât de deosebită de noi, bărbații. Cu ochii mari de uimire, Piskariov măsură fata din cap până-n picioare, vrând parcă să se convingă dacă e aceeaşi care-l fermecase pe Nevski Prospekt şi-l atrăsese în mreje. Dar ea îi sta în față tot atât de frumoasă, cu părul tot atât de minunat, cu aceeaşi ochi atât de cereşti. Era fragedă; n-avea decât şaptesprezece ani; se vedea că groaznicul desfrâu n-o copleşise demult, nu îndrăznise să-i atingă obrajii proaspeți, uşor îmbujorați – era minunată!

Piskariov sta nemişcat în fața ei şi era gata, în naivitatea lui sufletească, să uite de sine ca şi mai înainte, dar ea, plictisită de prea lunga lui tăcere, îi zâmbi cu înțeles şi-l privi drept în ochi. Zâmbetul acesta, de o obrăznicie vrednică de milă, se potrivea pe fața ei, tot aşa de ciudat ca şi surâsul pietății pe fața unuia care ia mită, sau aşa cum se potriveşte un registru de contabilitate cu un poet. Piskariov se cutremură. Ea

deschise frumoasa-i gură şi începu să vorbească ceva, dar ceva atât de prostesc şi vulgar… Ca şi cum odată cu nevinovăția omul şi-ar pierde şi mintea! El nu vru s-asculte nimic; era peste măsură de ridicol şi naiv ca un copil. Şi astfel, în loc să profite de bunăvoința ei, în loc să se bucure de întâmplarea asta, cum s-ar fi bucurat oricare altul, se repezi afară ca o capră sălbatică şi fugi în stradă.

Mai apoi acasă, în camera lui, rămase nemişcat cu capul în jos, cu mâinile căzute în lungul trupului, ca un sărac care a găsit o perlă neprețuită şi a pierdut-o în aceeaşi clipă, scăpând-o în mare. „Ce frumusețe! Ce trăsături dumnezeieştii Şi unde, în ce loc!…” Iată tot ce-a putut spune.

Într-adevăr, mila nu ne copleşeşte nici când mai tare decât la vederea frumuseții atinse de suflarea otrăvitoare a desfrâului. Urâciunea se mai poate însoți cu desfrâul! Dar frumusețea, frumusețea gingaşă, se asociază în mintea noastră numai cu puritatea şi cu nevinovăția! Frumoasa care-l vrăjise pe nenorocitul Piskariov era într-adevăr o apariție minunată, neobişnuită. Iar prezența ei, în cercul acela demn de dispreț era şi mai neobişnuită încă. Toate trăsăturile ei erau aşa de pure, atâta noblețe îi era întipărită pe fața frumoasă, încât nu-ți putea trece prin minte că desfrâul îşi întinsese asupra-i ghiarele grozave. Ar fi putut fi pentru un soț pasionat un mărgăritar neprețuit, universul, paradisul, toată averea. Ar fi putut fi într-un modest cerc familial un astru încântător şi care să dea dulcile ei porunci mişcând doar uşor frumoasele ei buze. Ar fi putut fi într-un salon cu lume multă, cu parchet strălucitor, în lumina luminărilor, o zeitate la picioarele căreia să cadă, în tăcere şi cu pietate, mulțimea de adoratori; dar vai! Ea fusese azvârlită în prăpastie cu un hohot de râs, prin voința grozavă a unui spirit diabolic care cu o sete nestinsă urmăreşte distrugerea armoniei vieții.

Piskariov sta în fața luminării pe sfârşite, cuprins de o milă sfâşietoare. Miezul nopții trecuse demult; clopotul din turn bătuse douăsprezece şi jumătate şi el tot mai sta nemişcat

fără să doarmă, sau să facă altceva. Profitând de imobilitatea lui, somnul începu să-l fure încet-încet; odaia i se topi din fața ochilor şi prin visarea care-l învăluia treptat, numai flacăra lumânării mai licărea. O bătaie în uşă îl făcu să tresară şi să se trezească. Uşa se deschise şi intră un lacheu într-o livrea scumpă. Niciodată încă nu intrase în odăița lui retrasă o livrea atât de scumpă – şi la o oră atât de neobişnuită. Piskariov privi lacheul cu o curiozitate plină de nedumerire şi nerăbdare.

— Doamna aceea... – începu lacheul, înclinându-se cu respect, – doamna la care dumneavoastră ați binevoit să veniți acum câteva ceasuri, mi-a poruncit să vă poftesc acasă la dumneaei şi v-a trimis şi cupeul.

Piskariov tăcea uimit. „Cupeul! Lacheul în livrea! o greşeală desigur!”

— Ascultă, dragul meu... – rosti el timid; – poate că nu aici trebuia să vii. De bună seamă că doamna te-a trimis după altcineva, nu după mine...

— Nu, n-am greşit domnule! Nu sunteți dumneavoastră acela care ați binevoit s-o însoțiți pe doamna la casa din strada Liteinaia, în camera de la catul al treilea?

— Eu.

— Vă rog, deci, să vă grăbiți! Doamna doreşte să vă vadă numaidecât şi de data asta vă pofteşte acasă la dumneaei...

Piskariov se repezi pe scări în jos. Într-adevăr, afară îl aştepta cupeul. Se urcă; portierele se închiseră cu zgomot: pietrele caldarâmului răsunau sub copite şi sub roți. Prin fața geamurilor de la cupeu se perinda repede perspectiva luminoasă a caselor cu firme viu colorate. Piskariov îşi bătea capul tot drumul şi nu ştia cum să-şi lămurească aventura asta. Casă proprie; lacheu în livrea scumpă; toate, nu se potriveau deloc cu încăperea aceea de la catul al treilea, cu ferestrele prăfuite şi cu clavirul dezacordat.

Cupeul se opri în fața unei intrări viu luminate: Piskariov fu peste măsură de surprins, văzând şiruri de trăsuri, ferestre puternic luminate şi auzind glasuri de vizitii şi muzică.

Lacheul cel cu livrea scumpă, după ce îl ajută să coboare din cupeu, îl conduse respectuos într-un antret cu coloane de marmoră unde o lampă lumina puternic paltoane şi şube aruncate care încotro şi un portar cu multe fireturi de aur. O scară uşoară, aeriană, cu balustradă strălucitoare, pe care adiau diferite parfumuri, ducea sus. Piskariov se şi avântă pe scară şi intră în primul salon. Se trase însă înapoi, de la cel dintâi pas, speriat de atâta lume. Îl zăpăcise pur şi simplu mulțimea aceea nespus de pestriță, de parcă diavolul fărâmase lumea bucăți şi le adunase apoi la loc, fără niciun sens, fără niciun rost. Umerii sclipitori ai cucoanelor, fracurile negre, candelabrele, lămpile, voalurile aeriene care fluturau în jur, panglicile diafane, şi uriaşul contrabas care se zărea de după balustrada splendidului balcon – totul era pentru el feeric. Văzu dintr-odată, atâția bărbați respectabili, bătrâni sau aproape bătrâni, cu stele pe fracuri, atâtea femei, mişcându-se uşor, mândru şi grațios pe parchet, sau şezând pe scaune una lângă alta; auzi atâtea cuvinte franțuzeşti şi englezeşti; zări atâția tineri în fracuri negre, deosebit de nobili la înfățişare, care vorbeau sau tăceau cu atâta gravitate, nu spuneau nimic de prisos, glumeau aşa de demn, zâmbeau cu atâta respect, purtau favoriți atât de frumoşi şi ştiau atât de bine să-şi arate mâinile distinse atunci când îşi îndreptau cravata; femeile erau atât de fine, pline de-o atât de desăvârşită mulțumire de sine şi satisfacție – şi atât de fermecător îşi coborau privirile încât… dar înfățişarea umilă a lui Piskariov, care se rezemase cu teamă de o coloană, arăta că se zăpăcise cu desăvârşire. Între timp, lumea făcuse cerc în jurul celor ce dansau. Dansatoarele pluteau uşor, învăluite în tot ce a creat Parisul mai fin, în rochii țesute parcă din aer, şi abia atingeau parchetul cu picioruşele lor minunate; erau mai eterice decât dacă nu l-ar fi atins deloc. Una dintre ele, îmbrăcată mai strălucitor şi mai scump decât toate, era şi cea mai frumoasă. Toaleta ei vădea cea mai fină îmbinare, şi totuşi părea că aceste lucruri n-o preocupă deloc – totul la ea era spontan, firesc. Privea – şi parcă nu privea mulțimea de

spectatori care o înconjuraseră; frumoasele ei gene lungi se aplecau cu indiferenţă, albul strălucitor al obrazului îţi lua şi mai mult ochii, când, înclinând capul, o umbră uşoară i se aşternea pe fruntea fermecătoare.

Piskariov se sili să-şi facă loc prin mulţime şi s-o privească numai pe ea, dar spre marele lui necaz, un cap enorm, cu părul negru şi creţ i se tot aşeza în faţă; şi afară de aceasta, lumea se înghesuise aşa de tare, încât nu îndrăznea să se mişte nici înainte, nici înapoi, de teamă să nu atingă cumva vreun consilier intim. Izbuti totuşi să răzbată până în faţă şi îşi privi haina, vrând să şi-o îndrepte. Doamne! ce înseamnă asta? Era într-un surtuc murdărit de vopsele!... în grabă, uitase să se îmbrace cum se cuvenea! Roşi până-n vârful urechilor; lăsă capul în jos şi ar fi vrut să intre în pământ, dar n-avea unde, căci în spatele său făceau zid Kammerjunker-ii în costume strălucitoare. Ar fi vrut să se afle cât mai departe de frumoasa cu frunte şi gene minunate. Îşi ridică ochii, cu spaimă, ca să vadă dacă nu cumva ea se uită la dânsul. Dar ea sta chiar în faţa lui... Doamne, ce înseamnă asta? „Ea este!" strigă Piskariov, aproape cu glas tare.

De bună seamă că ea este, aceea pe care o întâlnise pe Nevski Prospekt şi o condusese până acasă.

Între timp, ea îşi ridicase genele, învăluindu-i pe toţi în privirea-i limpede.

— Vai, vai, cât e de frumoasă! – putu să mai spună Piskariov şi răsuflarea i se opri.

Fata îşi rotea privirile de jur împrejur, asupra acelor care doreau să-i atragă atenţia; dar deodată îşi întoarse ochii, obosită şi indiferentă, şi privirea ei o întâlni pe aceea a lui Piskariov. „Ce minune! Ce rai! Ajută-mă, creatorule, să nu mă copleşească! Viaţa nu va putea cuprinde acest paradis care-mi captivează şi îmi mistuie sufletul!"

Ea făcu un semn; dar nu cu mâna, nici cu capul. Îl schiţă cu ochii săi fermecători, şi atât de fin şi de imperceptibil, încât nimeni în afară de Piskariov nu-l băgă în seamă; el însă îl văzu şi-l înţelese. Dansul ţinu mult; muzica obosită părea că

se stinge, piere, dar apoi izbucnea iar, bubuind şi vuind; în sfârşit, se termină. Ea se aşeză pe scaun; sânul i se ridica sub rochia vaporoasă; mâna (ce mână minunată, dumnezeule!) îi căzu pe genunchi, mototoli rochia – şi rochia însăşi părea că respiră muzică; iar culoarea ei liliachie, delicată îi scotea şi mai mult în evidență albeața minunată a mâinii.

„Să ating numai această mână şi nu mai vreau nimic. Nicio altă dorință n-am să mai am după aceea! Căci toate celelalte dorințe ar fi prea cutezătoare!”

El sta în spatele scaunului ei, neîndrăznind nici să vorbească, nici să respire…

— V-ați plictisit? – îl întrebă ea; – şi eu m-am plictisit! – Apoi, plecându-şi genele lungi, adăugă: – Văd că mă urâți…

— Pe dumneavoastră? Eu? Eu, – încercă să vorbească Piskariov, zăpăcit cu totul; şi poate că ar mai fi rostit încă o mulțime de cuvinte fără şir, dacă nu s-ar fi apropiat un înalt demnitar cu păr des şi ondulat, care făcu câteva reflecții plăcute şi spirituale; în timp ce vorbeau, îşi arăta dinții destul de frumoşi – şi fiecare cuvânt de spirit înfigea în inima lui Piskariov câte un cui.

În sfârşit, spre fericirea lui, cineva puse demnitarului o întrebare.

— Cât e de nesuferit! – rosti ea atunci, înălțându-şi ochii divini. – Mă duc să mă aşez în celălalt capăt al salonului. Să fiți acolo.

Şi dispăru alunecând parcă prin mulțime. Piskariov porni ca un nebun, făcându-şi loc cu coatele prin mulțime până la locul indicat.

Iat-o!… Stă ca o regină, e cea mai frumoasă, şi-l caută cu ochii.

— Sunteți aici, – rosti ea încet. – Am să fiu sinceră: Probabil că vi s-au părut ciudate împrejurările în care ne-am întâlnit. Cum vă închipuiți că aş putea aparține acelei categorii de făpturi demne de dispreț, printre care m-ați văzut? Vi s-o fi părut ciudată purtarea mea… Dar am să vă spun o taină… Veți fi, oare, în stare… – continuă ea privindu-l

drept în ochi, – veți fi în stare să nu divulgați niciodată taina aceasta?

— O, voi fi! Voi fi! Voi fi…

Dar în vremea asta se apropie de ea un domn destul de bătrân şi îi oferi brațul, vorbindu-i într-o limbă neînțeleasă. Ea îl privi pe Piskariov rugător, cerându-i parcă din ochi să rămână acolo, s-o aştepte, dar el nu mai avea putere să asculte niciun fel de poruncă, nici chiar una rostită de buzele ei. Porni după dânsa; mulțimea însă îi despărți; rochia de culoarea liliacului îi dispăru dinaintea ochilor şi el începu să străbată încăpere după încăpere, turburat, îmbrâncindu-i pe toți din cale; prin odăi, în jurul meselor de joc, stăteau numai bărbați simandicoşi cufundați într-o tăcere adâncă; într-un colț, câțiva bărbați în vârstă discutau despre superioritatea carierei militare față de cea civilă; în alt colț, domni în fracuri impecabile făceau reflecții superficiale asupra unei lucrări în mai multe volume a unui poet foarte productiv. Piskariov simți cum un domn în vârstă, cu înfățişarea respectabilă, îl înhață de nasturele hainei, cerându-i să-şi dea părerea asupra unei observații a lui foarte juste, dar Piskariov îl împinse cu brutalitate, fără măcar să remarce că avea la gât o decorație a unui ordin destul de însemnat. Fugi în altă încăpere, dar n-o găsi nici acolo, şi nici în a treia încăpere. „Unde-o fi? Dați-mi-o! Nu mai pot trăi fără s-o privesc! Vreau s-o ascult, să aflu ce voia să-mi spună”. Însă toate cercetările rămaseră fără rezultat. Cuprins de nelinişte şi ostenit, se retrase într-un colț, privind mulțimea, dar lucrurile din jur începură să se întunece pe dinaintea ochilor lui obosiți. În sfârşit, prinse să desluşească pereții odăii lui. Ridică privirea: în fața se afla sfeşnicul, cu o flacără mică, gata să se stingă; luminarea se topise toată, iar seul se scursese pe masă.

Va să zică dormise! Ce vis, dumnezeule! Ce vis! De ce a trebuit să se trezească? Dacă somnul ar mai fi durat măcar un minut, fără îndoială că ea i s-ar fi arătat iar! Prin fereastră pătrundea o lumină ştearsă şi tulbure şi el o privi cu ciudă. Ce dezordine cenuşie era la el în cameră! Cât de respingătoare

era realitatea în comparație cu visul! Se dezbrăcă repede, se culcă în pat, se înfăşură cu plapoma, vrând să-şi recheme măcar pentru o clipă visul dus. Somnul nu întârzie. Dar în loc să vină în vis ceea ce dorea el, i se arătă cu totul altceva: ba locotenentul Pirogov cu pipa lui; ba paznicul academiei; ba vreun consilier de stat; ba capul unei finlandeze pictată cândva – şi multe alte bazaconii.

Stătu culcat până la amiază, vrând să doarmă, dar făptura ei nu-i mai apăru. Măcar o clipă să-şi mai fi arătat trăsăturile fermecătoare; măcar o clipă să-i mai fi auzit mersul uşor; să i se fi arătat măcar mâna ei goală, orbitor de albă, ca omătul de pe piscurile munților.

Lăsă totul, uită totul, şi stătea zdrobit, cu disperarea zugrăvită pe față, sub stăpânirea visului spulberat. Nu-i venea să se apuce de nimic. Se uita absent pe fereastră; afară se vedea un sacagiu murdar, turnând apă care îngheța în timp ce o turna; s-auzea glasul tremurător, ca un behăit de capră, al unui telal care striga:

— Haine… Haine vechi cumpăr!

Viața de toate zilele, realitatea, îi izbeau auzul în chip ciudat. Stătu aşa până seara şi iar se aruncă în pat, cu nesaț. Se luptă mult timp cu insomnia dar, până la urmă, o birui. Visă iar, dar tot un vis urât, banal. „Doamne, îndură-te! Mai arată-mi-o măcar o clipă, o singură clipă!” Şi iarăşi aşteptă altă seară, iarăşi adormi şi visă un funcționar care era totodată şi funcționar, şi fagot. O, groaznic! în sfârşit, ea îi apăru! Iată-i căpşorul şi buclele… Se uită la dânsul… Dar aşa de puțin… Şi apoi din nou negură, din nou un vis oarecare, un vis idiot…

În sfârşit, visurile îi deveniră unicul scop în viață; şi de atunci înainte viața lui luă o întorsătură ciudată, s-ar putea spune că dormea când era treaz şi era treaz când dormea…

Dacă cineva l-ar fi văzut când stătea tăcut înaintea mesei lui goale, sau când mergea pe stradă, de bună seamă că l-ar fi luat drept un lunatic sau un ins distrus de băuturi tari: avea privirea ştearsă; fiind distrat din fire, însuşirea asta i se

accentuase, pusese stăpânire pe el, şi făcuse ca fața lui să nu mai arate niciun sentiment. Se înviora numai la căderea nopții.

Starea aceasta îi ruină puterile, iar când şi somnul îl părăsi, trecu prin cele mai groaznice suferințe. Vrând să-şi salveze unica avuție, recurse la toate mijloacele pentru a şi-o redobândi. Auzise că pentru a putea recăpăta somnul trebuie să iei opium. Dar unde să găsească? îşi aminti de un persan, proprietar al unui magazin de şaluri, care de câte ori îl întâlnea, îl ruga să-i picteze o femeie frumoasă. Hotărî să se ducă la dânsul, bănuind că trebuie să aibă opium.

Persanul îl primi stând pe divan, cu picioarele încrucişate sub el.

— La ce-ți trebuie opium? Piskariov îi povesti că nu mai are somn.

— Bine. Am să-ți dau opium, dar să-mi pictezi o femeie frumoasă… Să fie o adevărată frumusețe; sprâncenele, negre; ochii mari ca măslinele, iar eu să stau culcat lângă ea şi să fumez ciubuc… Auzi? Să fie o adevărată frumusețe!

Piskariov făgădui totul. Persanul ieşi pentru o clipă şi se întoarse cu un flaconaş plin cu un lichid de culoare închisă; turnă cu atenție o parte din el în alt flaconaş şi i-l dădu lui Piskariov, sfătuindu-l să nu ia mai mult de şapte picături în apă. Piskariov apucă lacom neprețuitul flacon, pe care nu l-ar fi dat nici pentru o grămadă de aur, şi porni în goană spre casă. Acasă, îşi turnă câteva picături într-un pahar cu apă şi, după ce bău, se trânti în pat.

Ce bucurie, doamne! Ea veni din nou! Dar de data aceasta sub altă înfățişare! o, ce frumos stătea lângă fereastra luminoasă a unei căsuțe de țară: Găteala ei iradia atâta simplitate, cum numai un poet şi-ar putea-o închipui. Iar pieptănătura… doamne… ce simplă era pieptănătura şi ce bine o prindea! Tulpănaşul din jurul gâtului svelt… totul la ea era simplu şi plin de un gust discret peste putință de exprimat. Ce mers grațios şi gingaş avea! Foşnetul paşilor şi

al rochiței ei simple părea o muzică. Şi ce frumoasă îi era mâna strânsă într-o brățară împletită.

— Nu mă disprețui, – îi spunea ea, cu lacrimi în ochi! – Nu sunt deloc ceea ce mă crezi. Uită-te la mine, uită-te bine, şi spune-mi: sunt în stare să fac ceea ce crezi dumneata?

— O, nu! O, nu! Fie ca cel ce ar îndrăzni să creadă aşa, ceva, să…

Dar Piskariov se trezi înduioşat, zdrobit, cu ochii înlăcrimați. „Mai bine nu te-ai fi arătat deloc! Mai bine n-ai fi existat, ci ai fi fost o creație a unui pictor inspirat. Nu m-aş fi dezlipit de pânză; mereu te-aş fi privit şi te-aş fi sărutat. Aş fi trăit şi-aş fi respirat numai pentru tine, aşa cum trăieşti un vis minunat, şi atunci aş fi fost fericit! N-aş mai fi avut nicio altă dorință; ca pe un înger de pază te-aş fi chemat înaintea somnului şi a veghii, iar când ar fi fost să pictez ceva dumnezeiesc şi sfânt, te-aş fi aşteptat! Dar aşa., ce viață groaznică! Ce folos că ea trăieşte? Plăcută-i oare viața nebunului, pentru rudele şi prietenii care l-au iubit? Doamne, ce mai e şi viața noastră! Veşnică dezbinare între vis şi realitate”. Cam astfel de gânduri îl stăpâneau necontenit. Nu se gândea la nimic altceva, aproape că nu mânca; aştepta seara şi vedenia dorită, cu nerăbdarea şi patima unui amant. Gândurile, îndreptate numai asupra unuia şi aceluiaşi lucru, căpătară o putere atât de mare asupra întregii lui existențe şi închipuiri, încât chipul râvnit îi apărea aproape în fiecare zi în situații opuse realității, pentru că gândurile lui erau pure, ca gândurile unui copil. Datorită acestor vise, chiar obiectul lor devenea din ce în ce mai pur, se transfigura cu totul. Opiumul îi înfierbânta şi mai mult gândurile şi, dacă a existat vreodată un îndrăgostit până la ultima limită a nebuniei, în chip violent, îngrozitor, distrugător, zbuciumat, apoi nenorocitul acela a fost Piskariov.

Cel mai plăcut dintre toate visurile a fost cel în care i s-a arătat atelierul; era aşa de vesel şi ținea paleta în mână cu atâta bucurie… Ea sta lângă dânsul. Îi era soție. Sta alături de el, rezemată cu frumosul ei cot de speteaza scaunuluişi-i

privea opera… I se citea în ochii duioşi şi osteniți, ce copleşită era de fericire; odaia lui era ca un rai… Atâta lumină era acolo, atâta ordine… Doamne! Iat-o că îşi culcă pe pieptul lui căpşorul încântător… Niciodată n-avusese un vis mai frumos! După somnul acesta, se sculă înviorat şi mai puțin distrat. Gânduri ciudate îi roiau prin cap; cugeta: „Poate că vreo întâmplare îngrozitoare a atras-o în acest desfrâu, fără voia ei! Poate că sufletul ei înclină spre pocăință! Poate că vrea ea însăşi să se zmulgă din situația îngrozitoare în care se află. Pot eu oare să stau nepăsător şi s-o las să piară, când ar fi de-ajuns să întind mâna şi s-o scap de la înec?" Şi gândurile îi mergeau departe. „Nu mă cunoaşte nimeni, îşi spunea în sinea lui, şi la urma urmei, nu-mi pasă de nimeni cum nimănui nu-i pasă de mine. Dacă ea va arăta pocăință curată şi-şi va schimba felul de viață, atunci mă voi însura cu ea! Trebuie să mă însor cu ea şi fără îndoială că voi face cu mult mai bine decât cei ce se însoară cu menajerele lor şi adesea chiar cu creaturile cele mai demne de dispreț! Fapta mea va fi dezinteresată şi poate chiar măreață. Voi reda lumii cea mai desăvârşită podoabă a ei!"

Îndată ce-şi întocmi acest plan fantastic, simți că se înroşeşte; se apropie de oglindă şi se înspăimântă de chipul lui supt şi palid. Începu să se gătească cu îngrijire; se spălă, îşi netezi părul, îşi puse fracul cel nou şi o vestă cochetă, îşi aruncă pelerina pe umeri şi ieşi în stradă. Trase în piept aerul proaspăt şi-şi simți inima înviorată, ca un convalescent ieşit pentru prima dată după o boală lungă. Când se apropie de strada aceea unde nu-i mai călcase piciorul dela întâlnirea fatală, inima începu să-i bată tare.

Căută mult casa: părea că l-a trădat memoria. Străbătu strada de două ori şi nu ştia în fața cărei case să se oprească. În sfârşit i se păru că una dintre ele seamănă cu aceea unde fusese; urcă în fugă scările şi, după ce bătu, uşa se deschise, şi cine îi apăru în față? Idealul lui, chipul misterios, originalul tablourilor visate, aceea prin care trăia… atât de îngrozitor, atât de dureros, atât de dulce. În fața lui sta chiar ea;

Piskariov fu cuprins de tremur; abia se mai putea ține pe picioare de slăbiciune, cuprins de un val de bucurie; ea sta în fața lui tot aşa de frumoasă, deşi ochii îi erau somnoroşi şi pe fața care nu mai era atât de fragedă i se furişase paloarea; era totuşi foarte frumoasă.

— A... – strigă ea, când îl văzu şi se frecă la ochi. Era ora două după amiază. – De ce-ai fugit de la noi atunci?

El se aşeză sfârşit pe scaun şi o privi.

— Abia m-am trezit... m-au adus acasă la şapte dimineața; am fost grozav de beată... – adăugă ea cu un zâmbet.

Mai bine ar fi fost mută şi lipsită de darul vorbirii decât să rostească asemenea cuvinte! Ea îi înfățişase pe dată ca într-un caleidoscop, toată viața ce-o duce. Totuşi, neținând seama de ce auzise şi luându-şi inima în dinți, el se hotărî să încerce dacă sfaturile lui au vreo putere asupra ei. Îşi făcu curaj şi începu, cu glasul tremurător, înflăcărat, să-i arate grozăvia vieții ei. Părea că-l ascultă atentă, mirată, ca şi cum s-ar fi aflat în fața unui lucru ciudat şi neaşteptat. Zâmbind uşor ea aruncă o privire spre prietena ei care sta la o parte şi curăța un pieptene. Aceasta lăsă treaba şi începu şi ea să-l asculte atentă pe acest nou predicator.

— Într-adevăr sunt sărac... – rosti în sfârşit Piskariov după lunga lui cuvântare moralizatoare, – dar vom munci; ne vom strădui să ne întrecem unul pe altul, să ne facem viața mai bună. Nimic nu-i mai plăcut decât să ştii că-ți datorezi totul ție însuți; voi lucra la tablourile mele iar tu, vei sta lângă mine, mă vei inspira, vei broda, sau vei face alt lucru de mână

— Şi astfel nu vom duce lipsă de nimic.

— Cum se poate? – îi întrerupse cuvântarea cu dispreț;

— Nu sunt nici spălătoreasă, nici croitoreasă, ca să lucrez.

Oh, doamne! în vorbele acestea se arăta întreaga ei viață josnică; o viață trândavă, goală, rod de totdeauna al desfrâului.

— Însoară-te cu mine!... – intră în vorbă cu obrăznicie prietena ei, care stătuse până atunci tăcută într-un colț; – când am să fiu nevastă, am să stau iac-aşa... – Şi făcu o

mutră aşa de tâmpită şi nenorocită, încât o înveseli grozav pe frumoasa ei prietenă.

Asta era prea mult! De nesuportat! Piskariov se repezi afară, incapabil să mai simtă şi să mai gândească. Mintea i se turbură; rătăci prosteşte toată ziua aceea, fără nicio țintă, fără să vadă nimic, fără să simtă nimic. Nimeni nu ştie dacă a dormit undeva sau nu; abia a doua zi, condus doar de un instinct, nimeri în odăița lui, palid, cu o înfățişare îngrozitoare, cu părul zburlit, cu semne de nebunie pe față. Se zăvori în odaie, nu lăsă pe nimeni să intre, şi nu ceru nimănui nimic. Trecură patru zile fără ca uşa lui să se fi deschis măcar o singură dată; trecu o săptămână şi camera lui rămase tot închisă. Oamenii se repeziră la uşă, începură să-l strige dar din lăuntru nu venea niciun răspuns. În sfârşit sparseră uşa şi găsiră trupul lui Piskariov fără viață cu gâtul tăiat. Jos se afla un brici plin de sânge. După mâinile crispate şi întinse înlături, după expresia îngrozitoare a feței, se putea vedea că mâna lui n-a lucrat sigur; că se chinuise mult până ce sufletul păcătos să-i părăsească trupul.

Astfel s-a prăpădit nefericitul Piskariov, victimă a unei patimi nebune, el, omul liniştit, timid, modest şi naiv, ca un copil, purtând întrânsul scânteia talentului, care poate că s-ar fi aprins cu timpul luminoasă şi mare. Nimeni nu i-a plâns la căpătâi; nimeni n-a fost văzut lângă trupul lui neînsuflețit, în afară de mutra obişnuită a comisarului de poliție şi de fața indiferentă a medicului de circumscripție. Sicriul i-a fost dus la Ohta[3] în tăcere, chiar şi fără slujbă religioasă, iar în urma lui mergea plângând numai un paznic, fost soldat; şi acela o lingea numai pentru că băuse o sticlă de votcă mai mult. Nici chiar locotenentul Pirogov nu veni să vadă trupul bietului nenorocit, căruia, când trăia, îi acordase înalta sa protecție. Dealtfel, lui nu-i ardea de aşa ceva, fiind preocupat de o întâmplare extraordinară. Să ne întoarcem la el.

Nu-mi plac cadavrele şi morții. Mi-e foarte neplăcut când îmi taie drumul o lungă procesiune de înmormântare şi văd cum un soldat invalid, îmbrăcat ca un capucin, trage tabac

cu mâna stângă, iar în dreapta ține torța. Mi-e grozav de ciudă când văd un catafalc bogat şi un sicriu îmbrăcat în catifea; iar când văd vreun căruțaş cărând sicriul roşiatic cu nimic acoperit al vreunui sărac, în urma căruia merge doar o cerşetoare care se ia după ei la vreo răspântie, numai pentru că n-are altceva mai bun de făcut – mă cuprinde şi ciuda şi tristețea.

Mi se pare că l-am lăsat pe locotenentul Pirogov când s-a despărțit de sărmanul Piskariov şi a pornit după blondina. Blondina era o creatură uşuratică, destul de interesantă. Se oprea la toate prăvăliile şi se uita la lucrurile expuse: cordoane, basmale, cercei, mânuşi şi alte nimicuri; se întorcea în toate părțile şi se uita mereu în urmă.

— A mea eşti, porumbițo! – îşi spunea Pirogov, plin de încredere şi urmărind-o mai departe cu fața ascunsă în gulerul mantalei, ca să nu-l vadă vreun cunoscut.

Dar n-ar strica să-l informăm pe cititor cine era locotenentul Pirogov.

Înainte însă de a spune cine era locotenentul Pirogov, ar fi bine să vorbim despre societatea în care trăia. Sunt ofițeri care formează un fel de clasă mijlocie a societății din Petersburg. Îi veți întâlni întotdeauna pe la serate, la mesele de la consilierii de stat şi consilierii definitivi, care dobândesc titlul acesta după o muncă sârguincioasă de patruzeci de ani. Fețe palide şi şterse ca Petersburgul însuşi, unele ceva mai trecute; măsuța cu ceai, pianul, dansurile în familie – toate acestea sunt nedespărțite de epoleții care strălucesc sub lumina lămpii, între o blondă cuviincioasă şi fracul negru al unui frățior sau al vreunui amic al casei. E foarte greu să le înviorezi, să le faci să râdă pe fetele acestea reci; e foarte greu, pentru asta trebuie să ai un mare talent, mai bine zis, să n-ai absolut niciun fel de talent. Conversația nu trebuie să cuprindă nici lucruri prea inteligente, nici prea comice, ci numai acele nimicuri atât de plăcute femeilor. În privința asta, trebuie să dăm domnilor de care am vorbit mai sus ce este al lor; au într-adevăr darul deosebit de a le face pe aceste

frumuseți incolore să râdă şi să-i asculte. Când râd, ele spun cam aşa:

„Ah, sfârşiți! Nu vi-i ruşine să ne faceți să râdem atâta?” Acest lucru este pentru ei adesea cea mai mare răsplată. În lumea cea mai înaltă, îi întâlneşti foarte rar, sau mai bine zis, niciodată. De acolo sunt cu desăvârşire înlăturați de către cei cărora li se spune în această societate aristocrați. Totuşi sunt socotiți drept oameni învățați şi cu educație. Le place să discute literatură; îl laudă pe Bulgarin, pe Puşkin, pe Greci, vorbesc cu dispreț şi fac ironii pe seama lui A. A. Orlov. Nu scapă nicio conferință, fie chiar despre contabilitate sau silvicultură. La teatru, îi veți găsi la orice piesă, exceptând doar „Filatki”, care le jignesc mai ales gustul. Totuşi la teatru îi găseşti totdeauna. Sunt oamenii care le convin cel mai mult directorilor de teatru, pentru că au câştig bun de pe urma lor. Ceea ce le place mai ales la o piesă sunt versurile reuşite; le place deasemenea să-i aclame zgomotos pe actori; mulți dintre ei, predând la institute de învățământ de stat, sau pregătind elevi pentru asemenea institute, reuşesc până la urmă să-şi cumpere o cabrioletă cu doi cai; atunci cercul cunoştințelor li se lărgeşte; ajung în sfârşit până acolo încât se însoară cu fete de negustori, care ştiu să cânte la pian, au suta de mii – sau aproape o sută – bani gheață, şi o sumedenie de neamuri bărboase. Totuşi, nu pot ajunge la cinstea asta, decât când capătă cel puțin gradul de colonel, căci barbişoanele ruseşti, cu toate că-şi mai păstrează mirosul de varză, nu vor să-şi mărite fetele decât cu generali, sau cel puțin cu colonei. Astea sunt trăsăturile mai de seamă ale acestui soi de tineri. Locotenentul Pirogov avea însă o mulțime de talente pe care nu le întâlneai la alții. Recita admirabil versuri din „Dimitri Donskoi”[4] şi din „Prea multă minte strică”[5].

Avea arta deosebită de a scoate rotocoale de fum şi era atât de iscusit, încât dintr-un fum putea înşira, până la zece inele. Ştia să povestească plăcut anecdota care arată că una e tunul şi alta rinocerul. E cam greu să înşiri toate talentele cu care-l

înzestrase soarta. Îi plăcea să vorbească despre actrițe, despre dansatoare, dar nu aşa de liber cum vorbeşte despre acest subiect un praporcic tinerel. Era foarte mulțumit de gradul la care fusese înaintat de curând, cu toate că uneori, după ce se întindea pe divan, ofta:

— Oh! Oh! Deşertăciunea deşertăciunilor! Şi ce-i dacă sunt locotenent?

În sinea lui însă era foarte măgulit de noul grad; în conversații, căuta întotdeauna să aducă pe departe vorba despre gradul lui... aşa odată, ciocnindu-se pe stradă cu un conțopist care i se păru că nu-i destul de cuviincios, îl opri numaidecât, şi, în cuvinte puține dar tari, îl făcu să înțeleagă că are în fața lui un locotenent şi nu un ofițer oarecare, şi ținu s-o spună în vorbe cât mai pompoase, pentru că tocmai atunci treceau pe lângă ei două doamne drăguțe. În general, Pirogov, se arăta pasionat pentru tot ce-i frumos, şi iată de ce-l încurajase pe Piskariov; se prea poate că făcea aşa şi fiindcă dorea grozav să-şi vadă fixată într-un portret fizionomia virilă. Dar destul despre calitățile lui Pirogov! Omul e o ființă aşa de minunată, încât nici când nu-i poți arăta toate calitățile deodată; şi cu cât îl priveşti mai mult, cu atât descoperi alte noi însuşiri a căror descriere n-ar avea sfârşit.

Şi după cum spuneam, Pirogov n-o slăbea de fel pe necunoscută; din când în când o întreba câte ceva şi ea răspundea tăios, scurt; ce? – nu se ştie. Intrară pe poarta întunecoasă a Kazanului, în Meşcianskaia ulița tutungeriilor, a prăvăliilor cu mărunțişuri, a meseriaşilor nemți şi a nimfelor finlandeze. Blonda începu să meargă mai repede şi se furişă pe poarta unei case destul de murdare. Pirogov, după ea. Când ea urcă în fugă o scară îngustă şi întunecată şi când intră pe uşă, Pirogov o urmă cu îndrăzneală. Se trezi într-o încăpere mare, cu pereți negri, cu tavan afumat. Pe masă se găseau o mulțime de şuruburi, scule de lăcătuşerie, ibrice strălucitoare şi sfeşnice: pe duşumea era împrăştiată pilitură de aramă şi fier; Pirogov înțelese îndată că se afla în locuința unui meseriaş. Necunoscuta zbură mai departe, pe o

uşă laterală. O clipă, Pirogov rămase încurcat; dar după obiceiul rusesc, hotărî să meargă înainte. Intră într-o cameră cu totul altfel decât cea dintâi, de o curățenie deosebită, ceea ce arăta că stăpânul casei era neamț. Acolo văzu ceva neobişnuit de ciudat.

În fața lui se afla Schiller: dar nu Schiller cel care a scris „Wilhelm Tell” şi „Istoria războiului de 30 de ani”, ci cunoscutul tinichigiu Schiller, de pe Meşcianskaia. Lângă Schiller stătea Hoffmann; dar nu scriitorul Hoffmann, ci un cizmar destul de priceput de pe Ofițerskaia, bun prieten al lui Schiller. Schiller era beat; sta pe scaun, bătea din picior şi spunea ceva cu mare înflăcărare. Poate că aceste amănunte nu l-ar fi mirat pe Pirogov, dacă n-ar fi văzut poziția cu totul ciudată a celor doi oameni; Schiller îşi tot întindea în sus nasul destul de mare; Hoffmann i-l apucase cu două degete şi tot învârtea pe deasupra lui un cuțit de cizmărie. Amândoi vorbeau nemțeşte şi de aceea locotenentul Pirogov, care nu ştia a spune decât *gut morgen,* nu putea înțelege nimic din toată istoria. Schiller da din mâini şi spunea cam aşa:

— N-am nevoie de nas, nu-mi trebuie! Numai cu el cheltuiesc trei funturi de tabac pe lună! Plătesc într-un nenorocit de magazin rusesc – patruzeci de copeici funtul… pentru că prăvăliile nemțeşti n-au tabac rusesc! Plătesc, care va să zică, o rublă şi douăzeci de copeici care va să zică, paisprezece ruble şi patruzeci de copeici… Auzi, prietene Hofâmann, paisprezece ruble şi patruzeci de copeici numai pentru nas. În zilele de sărbătoare trag Rape, pentru că atunci nu vreau să trag tabac puturos rusesc! Care va să zică, într-un an trag două funturi de Rape, a două ruble funtul: şase şi cu paisprezece – douăzeci de ruble şi patruzeci de copeici, numai pentru tabac! Nu-i aceasta un jaf curat, prietene Hoffman? Te întreb eu…

Ca şi el de beat, Hoffmann tot da din cap, răspunzând că e aşa.

— Douăzeci de ruble şi patruzeci de copeici! Eu sunt şvab! Regele meu e în Germania! Nu-mi trebuie nas! Taie-mi-l!

Poftim nasul, taie-mi-l!

Dacă locotenentul Pirogov nu s-ar fi ivit atunci, de bună seamă că Hoffmann ar fi tăiat nasul lui Schiller, de florile mărului, căci ţinea cuţitul gata pregătit, ca şi cum ar fi avut de croit o talpă.

Schiller se supără că l-a împiedicat de la treabă un necunoscut nepoftit. Cu toate că era ameţit de aburii vinului şi ai berii, îşi dădu seama că nu-i tocmai potrivit ca o persoană străină să asiste la o astfel de scenă. Pirogov se înclină uşor şi spuse cu obişnuita-i amabilitate.

— Scuzaţi, vă rog…

— Ieşi afară! – îi răspunse tărăgănat Schiller.

Vorba asta îl tulbură pe locotenentul Pirogov. O asemenea purtare era cu totul neaşteptată pentru el. Zâmbetul uşor îi dispăru deodată de pe faţă.

— Ciudat, stimate domn!… Probabil că n-aţi observat!… Sunt ofiţer!… – rosti atins în demnitatea lui.

— Ce-i aceea ofiţer? Eu şvab! Şi eu pot fi ofiţer poate!… (la aceste cuvinte, Schiller bătu cu pumnul în masă). Un an jumătate iuncher! Doi ani locotenent! Şi eu mâine ofiţer imediat! Dar nu vreau. Eu cu ofiţer fac aşa: pfu… – Schiller întinse palma şi suflă pe ea.

Locotenentul Pirogov îşi dădu seama că nu-i rămânea altceva de făcut decât să se retragă; îi era totuşi neplăcută această comportare, cu totul necuviincioasă faţă de gradul lui. Se opri pe scară de câteva ori, parcă spre a-şi veni în fire, şi se întrebă cum să-l facă pe Schiller să plătească pentru obrăznicie. La urmă îşi dădu seama că Schiller poate fi scuzat, deoarece i se urcase berea la cap; afară de asta, îi apăru înaintea ochilor frumoasa blondă, şi el se hotărî să dea uitării toată întâmplarea.

A doua zi de dimineaţă, îşi făcu din nou apariţia la atelierul de tinichigerie. Drăguţa blondină îi ieşi înainte în prima încăpere şi-l întrebă cu glas destul de aspru, care i se potrivea foarte bine la faţa drăgălaşă:

— Ce doriţi?

— A… bună ziua, drăguțo! Nu mă mai cunoşti? Şireato! Ce ochi dulci ai! – Şi spunând asta, vru să-i ridice gingaş bărbia cu un deget.

Dar blondina țipă speriată şi-l întrebă din nou, cu aceeaşi asprime:

— Ce doriți?

— Nimic decât să te văd, – îi răspunse Pirogov, zâmbindu-i dulce şi apropiindu-se şi mai mult de ea; dar văzând că sperioasa blondină voia s-o şteargă pe uşă, adăugă: – vreau să-mi comand o pereche de pinteni. Mi-i puteți face? Cu toate că, pentru a te putea iubi, n-ar fi nevoie de pinteni ci mai degrabă de un frâuşor. Ce mâini drăguțe ai!

Locotenentul Pirogov era totdeauna foarte galant când făcea declarații de acest gen.

— Îl chem pe soțul meu imediat, – strigă nemțoaica plecând şi, peste câteva minute, Pirogov îl zări pe Schiller intrând cu ochii umflați, abia trezit după beția din seara trecută. Văzându-l pe ofițer, îşi aminti, ca prin vis, întâmplarea din ajun. De fapt nu-şi amintea nimic precis. Simțea doar că făcuse o prostie şi de aceea îl întâmpină cu asprime.

— Nu pot lua mai puțin de cinsprezece ruble pentru o pereche de pinteni! – îi spuse ca să scape de el.

Ca neamț ce se respecta îi era ruşine să se uite în ochii unuia care-l văzuse într-o stare aşa de nepotrivită. Îi plăcea să bea cu doi, trei prieteni, fără martori, şi chiar de lucrătorii lui se ferea.

— De ce aşa scump? – îl întrebă Pirogov, afabil.

— Lucru nemțesc! – rosti Schiller rece, mângâindu-şi bărbia. – Un rus vi-i face cu două ruble.

— Bine! Ca să vă dovedesc că țin la dumneavoastră şi că vreau să ne cunoaştem mai bine, vă dau cincisprezece ruble.

Schiller rămase o clipă pe gânduri: fiind un neamț cinstit, se simțea prost! Vru să-l facă să lase baltă comanda; îi spuse că nu-i poate lucra decât peste două săptămâni. Dar Pirogov se învoi şi la asta fără nicio vorbă de împotrivire.

Neamțul căzu pe gânduri, chibzuind cum trebuie să facă lucrarea pentru ca să valoreze într-adevăr cele cinsprezece ruble, între timp, blondina intrase în atelier şi începu să trebăluiască pe masa plină de ibrice. Locotenentul, folosindu-se de faptul că Schiller căzuse pe gânduri, se apropie de ea, o strânse de brațul gol până-n umăr, ceea ce lui Schiller nu-i plăcu deloc.

— *Mein frau!* – strigă el.

— *Vas volen zi doch?* – îi răspunse blondina.

— *Genzi na* cuhna Blondina ieşi.

— Aşa dar, peste două săptămâni?... – întrebă Pirogov.

— Da, peste două săptămâni! – răspunse Schiller, dus pe gânduri; – acum am foarte mult de lucru.

— La revedere! Am să mai trec pe la dumneavoastră.

— La revedere! – îi răspunse Schiller, încuind uşa după dânsul.

Pirogov hotărî să nu renunțe la planul ce-l avea, cu toate că nemțoaica îl respinsese fățiş. Nu înțelegea cum poate cineva să-i reziste, cu atât mai mult cu cât amabilitatea şi strălucitorul grad ce-l purta îi dădeau tot dreptul la atenție. Dar trebuie să spunem că nevasta lui Schiller, cu toată drăgălăşenia ei, era foarte proastă. Dealtfel prostia constituie un farmec deosebit la o nevastă frumoasă. Eu, cel puțin, cunosc atâția bărbați încântați de prostia nevestelor lor; ei văd în această prostie o dovadă de candoare copilărească. Frumusețea face adevărate minuni. La o femeie frumoasă, toate scăderile spiritului, în loc să te dezguste, te atrag nespus; viciul devine drăgălăşenie; dar odată trecută frumusețea, femeia trebuie să fie de douăzeci de ori mai deşteaptă decât bărbatul, pentru ca să inspire, dacă nu dragoste, cel puțin respect. Cu toată prostia, nevasta lui Schiller îi era foarte credincioasă; de aceea lui Pirogov îi era destul de greu să reuşească în îndrăznețul plan; dar înfrângerea greutăților îți dă totdeauna satisfacție, aşa încât blondina începu să prezinte pentru el, pe zi ce trecea, tot mai mult interes. Venea acum din ce în ce mai des să întrebe de

pinteni, până când Schiller se plictisi şi dădu zor să isprăvească mai repede. În sfârşit pintenii fură gata.

— Ah, ce lucrare admirabilă! – strigă Pirogov, cum îi văzu: – ce bine-s făcuți. Doamne! Nici generalul n-are aşa pinteni.

Lui Schiller îi crescu inima de mulțumire, ochii i se înveseliră şi îi trecu toată supărarea împotriva lui Pirogov. „Ofițerul rus este om deştept!” îşi zise el în gând.

— Desigur că vă pricepeți să faceți şi teci, de pildă pentru pumnale sau alte obiecte…

— O, desigur! Desigur! – zâmbi Schiller.

— Atunci, să-mi faceți o teacă de pumnal. Am să vi-l aduc. Am un pumnal turcesc foarte frumos, dar aş vrea să-i fac altă teacă.

La aceste cuvinte, Schiller simți ca o lovitură de măciucă. Fruntea i se încreți deodată. „Na! asta mi-a trebuit” îşi spuse, mustrându-se că se băgase singur în bucluc. Socotea că acum ar fi fost necinstit să-l refuze, şi unde mai pui că, acest ofițer îi lăudase opera. După ce clătină puțin din cap primi, însă sărutarea obraznică pe care Pirogov i-o puse drăgălaşei blondine la plecare, chiar pe buze, îl umplu de nedumerire.

Socot că n-ar strica să-i fac cititorului cunoştință mai de-aproape cu Schiller. Era un neamț adevărat, neamț în toată puterea cuvântului. Încă de la vârsta de douăzeci de ani, vârstă fericită, la care un rus mai trăieşte fluşturatic, îşi trasase precis drumul vieții şi nu s-ar fi abătut de la el pentru nimic în lume. Hotărâse să se scoale la şapte, să ia masa la două, să fie punctual în toate şi să se îmbete în fiecare duminecă; hotărâse ca în zece ani să-şi facă un capital de cincizeci de mii de ruble; şi lucrul era tot atât de sigur şi de implacabil ca şi destinul; căci mai curând ar putea să uite un funcționar să-şi prezinte omagiile la zile mari şefului său, decât ar putea un neamț să se hotărască să-şi calce cuvântul! Nu şi-ar fi mărit cheltuielile sub niciun motiv, şi dacă prețul la cartofi creştea prea mult, el, în loc să mai adauge o copeică, îşi scădea porția; rămânea uneori cam flămând, dar şi cu asta s-a învățat!

Era aşa de chibzuit în toate, încât hotărî să nu-şi sărute nevasta decât de două ori în douăzeci şi patru de ore şi pentru ca nu cumva s-o sărute în plus, nu punea niciodată în supă mai mult de o linguriță de piper; regula asta însă şi-o respecta în zilele de duminecă cu atâta asprime, căci duminicile bea două sticle de bere şi o sticlă de votcă cu chimion, băutură despre care vorbea dealtfel, întotdeauna cu dispreț. Nu bea ca englezul care, îndată după masă, pune cârligul la uşă şi se face praf de unul singur. Dimpotrivă; ca un neamț ce se respecta, Schiller bea totdeauna plin de entuziasm, fie cu Hoffmann cizmarul, fie cu tâmplarul Kunz, neamț şi el, şi totodată bețivan mare. Aceasta era firea nobilului Schiller, ajuns în cele din urmă într-o situație foarte dificilă. Cu toate că era flegmatic şi neamț, purtarea lui Pirogov trezi în el ceva asemănător cu gelozia. Îşi bătea capul şi nu putea găsi cum să scape de acest ofițer rus. În vremea asta, Pirogov, îşi fuma pipa într-un cerc de amici, căci aşa a lăsat providența că unde sunt ofițeri să fie şi pipe, zâmbea mulțumit, şi făcea aluzii pline de subînțeles la aventura lui amoroasă cu o nemțoaică drăgălaşă; se lăuda că era în relații foarte intime cu ea, dar în realitate aproape pierduse nădejdea că o va îndupleca.

Într-o zi, pe când se plimba pe Meşcianskaia şi se uita la firma lui Schiller, împodobită cu ibrice şi samovare, văzu spre marea lui bucurie că «blondina sta aplecată la fereastră, şi se uita la trecători. Pirogov se opri, îi făcu semn cu mâna şi-i spuse *gutmorgen;* blondina îi răspunse ca unui cunoscut.

— Soțul dumneavoastră e acasă?

— Acasă.

— Dar când nu-i acasă?

— Duminicile, – răspunse prostuța blondină.

„Asta-i bine, îşi spuse Pirogov în gând: trebuie să folosesc această împrejurare”.

În duminica următoare se înfățişă la ea pe neaşteptate. Într-adevăr Schiller nu era acasă. Drăgălaşa gazdă se sperie, dar el procedă de astă dată destul de prudent, se purtă cu ea

foarte respectuos; îi făcu o reverență, spre a-şi arăta toată frumusețea trupului mlădios şi svelt. Glumi prietenos şi cuviincios dar prostuța nemțoaică răspundea la toate monosilabic. Însfârşit după ce încercă în toate felurile şi văzu că n-o distrează nimic, Pirogov îi propuse să danseze cu el. Nemțoaica primi îndată, cunoscut fiind că nemțoaicele sunt oricând gata să danseze. Pirogov îşi punea mari speranțe în acest fapt: în primul rând, îi făcea plăcere ei; în al doilea rând, îşi putea arăta toată măiestria şi toată mlădierea trupului; în al treilea rând în timpul dansului apropiindu-se mult de dânsa, putea s-o îmbrățişeze şi asta ar fi însemnat începutul apropierii dintre ei; pe scurt, bazându-se pe toate acestea, Pirogov era sigur pe o reuşită deplină. Ştiind că nemțoaicele trebuiesc luate cu încetul, el începu cu gavota. Drăgălaşa nemțoaică veni în mijlocul odăii şi-şi ridică minunatul picioruş. Poziția asta îl încântă pe Pirogov aşa de tare, încât se repezi s-o sărute. Nemțoaica începu să strige şi Pirogov o văzu că atunci când strigă e şi mai frumoasă. O acoperi de sărutări.

Dar deodată uşa se deschise; intră Schiller, Hoffmann şi tâmplarul Kunz. Toți aceşti meseriaşi respectabili erau beți turtă.

Las să judece cititorul revolta şi mânia lui Schiller.

— Mojicule! – răcni el cu cea mai mare indignare, – cum îndrăzneşti să-mi săruți nevasta? Eşti un ticălos, nu un ofițer rus! La naiba, prietene Hoffmann! Eu sunt neamț şi nu un porc de rus.

Hoffmann încuviință că e aşa.

— Nu vreau să port coarne! înşfacă-l, prietene Hoffmann! Ia-l de guler! Nu vreau, – continuă el, dând din mâini şi făcându-se roşu la față ca postavul jiletcii lui. – Stau la Petersburg de opt ani, mama mea e în Suabia, unchiul meu la Numberg. Eu sunt neamț – nu încornorat! Să-l dezbrăcăm până la piele, prietene Hoffmann! Ține-l de mâini şi de picioare, *Kamerad* Kunz!

Şi nemții îl înfăşoară pe Pirogov de mâini şi de picioare.

În zadar se zbătea; aceşti trei vrednici meşteşugari erau cei mai zdraveni dintre toți nemții Petersburgului, şi îl tratară atât de grosolan şi nepoliticos, încât, mărturisesc nu găsesc cuvinte să vă înfățişez această tristă întâmplare.

Sunt sigur că a doua zi Schiller a fost grozav de tulburat, că tremura ca frunza, aşteptându-se din minut în minut să vină poliția şi dumnezeu ştie ce n-ar fi dat ca întâmplarea de ieri să fi fost vis. Dar ce s-a întâmplat nu se poate schimba. Pe de altă parte furia şi indignarea lui Pirogov nu aveau seamăn. Numai gândul că fusese atât de amarnic ofensat îl făcea să turbe. Socotea Siberia, cnutul, pedepse prea mici pentru Schiller. Alergă acasă să-şi schimbe hainele – şi de-acolo de-a dreptul la general, spre a-i descrie în culorile cele mai vii sălbăticia meseriaşilor nemți; voia să înainteze totodată şi un memoriu scris statului major; iar în caz că pedeapsa dată nemților nu l-ar mulțumi, va merge mai departe.

Dar totul se sfârşi foarte ciudat. În drum spre casă intră într-o cofetărie; după ce mâncă două pateuri şi după ce citi ceva din „Severnaia Peela”, ieşi de acolo mai puțin mânios; afară de asta, seara plăcută şi răcoroasă îl ispiti să se plimbe un pic pe Nevski Prospekt. Pe la 9 se linişti, şi se gândi că nu-i bine să-l deranjeze pe general duminica, şi apoi, fără îndoială că trebuie să fie invitat undeva; de aceea Pirogov se duse la serata directorului colegiului de control, unde se afla o foarte plăcută societate de funcționari şi ofițeri; petrecu atât de bine şi se distinse aşa de mult la mazurcă, încât se minunară nu numai doamnele, dar şi bărbații.

„Cât de ciudată e viața! mă gândeam acum trei zile, trecând pe Nevski Prospekt şi amintindu-mi de cele două întâmplări. Cât de ciudat şi de neînțeles se joacă soarta cu noi! Căpătăm oare vreodată ceea ce dorim? Izbutim să ne atingem țelul pentru care ne încordăm puterile? Totul se petrece cum nu trebuie. Unuia soarta i-a dat nişte cai minunați, dar se plimbă cu dânşii, nepăsător, fără să le ia în seamă frumusețea, în timp ce altul, a cărui inimă tânjeşte de dragul cailor, merge pe

jos şi trebuie să se mulţumească doar să pleznească din limbă când vede cum e plimbat pe lângă el un trăpaş. Unul are un bucătar straşnic, dar, din păcate, are gura aşa de mică, încât nu poate înghiţi mai mult de două bucăţele;. Altul are o gură mare cât Arcul statului major, dar, vai! trebuie să se mulţumească cu un prânz nemţesc de cartofi! Cât de straniu se joacă soarta cu noi!”

Dar mai stranii decât toate lucrurile sunt întâmplările de pe Nevski Prospekt! O, să nu vă încredeţi în Nevski Prospekt! Totdeauna când trec pe acolo, mă înfăşor mai bine în manta şi mă silesc să nu mă uit la ceea ce întâlnesc în cale. Totul e înşelăciune, totul e vis, nimic din ceea ce pare a fi! Credeţi, bunăoară, că domnul care se plimbă într-o redingotă minunat cusută e bogat? Nici pomeneală! Toată averea lui e această redingotă. Vă închipuiţi că aceşti doi grăsuni, din faţa bisericii ce se clădeşte, vorbesc despre arhitectură? Da de unde! Se minunează ce ciudat s-au aşezat cele două ciori faţă în faţă. Credeţi că omul acesta care gesticulează cu înflăcărare, povesteşte cum nevasta lui a aruncat pe fereastră un cocoloş într-un ofiţer necunoscut? Vă înşelaţi! El vorbeşte despre Lafayette! Credeţi că doamnele astea… Ei! dar pe doamne să le credeţi mai puţin decât pe ori cine! Nu vă uitaţi prea mult la vitrinele magazinelor; e adevărat că fleacurile expuse sunt frumoase, dar miroase a bani mulţi. Păzească-vă dumnezeu să vă uitaţi la doamne pe sub pălărie! Ori cât de atrăgător ar flutura în depărtare pelerina unei femei frumoase, eu pentru nimic în lume n-am s-o urmăresc! Feriţi-vă, pentru dumnezeu, cât puteţi de felinar! Mai repede! Treceţi pe lângă el cât mai repede! Trebuie să ai mare noroc ca să scapi numai cu câteva pete de unsoare puturoasă pe redingota elegantă! Dar şi fără felinar, totul miroase a înşelăciune! Tot timpul Nevski Prospekt minte, dar minte mai cu seamă când se lasă asupra lui noaptea neagră şi zidurile caselor albe şi gălbui ies la iveală, când tot oraşul e numai strălucire şi zgomot, când şiruri nesfârşite de cupeuri coboară de pe poduri, cu foraiterii care strigă şi saltă în şea, şi când parcă dracul aprinde cu

mâna lui felinarele pentru a face ca totul să arate altfel decât în realitate.

Sfârşit

[1] Sublocotenent în armata ţaristă.

[2] Personaj mitologic, cunoscut prin forţa sa fizică (N. red. rom.)

[3] Suburbie a Petersburgului în care se află un cimitir al sărăcimii (N. red. rom.)

[4] Tragedie a scriitorului V, A. Ozerov (1769—1816), scrisă în 1807; s-a bucurat de mult succes datorită conţinutului său patriotic. (N. red. rom.)

[5] Comedie în versuri scrisă între 1822—1824 de Alexandr Sergheevici Griboedov; satiră usturătoare la adresa societăţii nobiliaro-birocratice din Rusia iobăgistă. (N. red. rom.)